

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף מג

אמר עולא, ח' מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני,

1. **נקובה**: ובכלל זה כל הבהמות שאסורות בגלל שיש בהם נקב. 2. **ופסוקה**: שנחתך ממנה אבר, כגון 'פסוקת הגורגרת'. 3. **נטולה**: ניטל הכבד שלה (ובכלל זה 'גלודה' שניטל עורה, וכן עצם הרגל העליונה שיצאה ממקום חיבורה). 4. **וחסורה**: שנחסר ממנה חלק מאבר, כגון ריאה שחסרה (ובכלל זה נחתכו רגליה). 5. **קרועה**: שנקרע לה אבר, כגון נקרע רוב הכרס. 6. **ודרוסה**: שאריה או זאב נעץ בה את ציפורניו. 7. **נפולה**: שנפלה מהגג. 8. **ושבורה**: שיש לה שבר בעצמות או בגולגולת (ובכלל זה נדלדלו סימנים, נעקרה צלע, חביסת גולגולת).

לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא: כלומר דברי עולא הנ"ל באים למעט את המקרה של לקתה הכליה מחמת מכה שרכיש בר פפא הטריף זאת, לפי שעולא סובר שאינה טריפה.

אמר חייא בר רבא רב: ח' טרפות יש בנקובה: ב'נקובה' יש שמונה מיני טריפות, והם: 1. נקובת הושט. 2. נקובת קרום של מח. 3. נקובת הלב. 4. נקובת הריאה. 5. נקובת הקיבה. 6. נקובת הדקין. 7. נקובת הכרס הפנימי. 8. נקובת ההמסס ובית הכוסות.

אם תאמר ט"ו? ואם תאמר שהרי המשנה הביאה גם את 'ניקבה המרה', וא"כ יש תשע מיני 'נקובה'? תשובה: 'מרה' ר' יוסי ברבי יהודה קתני לה: ואין הלכה כמותו.

דתניא: וכפי שלמדנו בברייתא - ניקבה הקיבה או שניקבו המעיים טרפה, רבי יוסי בר' יהודה אומר אף אם ניקבה המרה טריפה. ע"כ הברייתא. נמצא שלדעת ת"ק אם ניקבה המרה אינה טריפה, וסובר חייא בר רב שאין הלכה כר' יוסי ברבי יהודה אלא כת"ק.

ואמר רבי יצחק בר' יוסף אמר רבי יוחנן, מאי אהדרו ליה חבריה לר' יוסי בר' יהודה: מה השיבו חבריו לרבי יוסי ברבי יהודה (הסובר שניקבה המרה טריפה)?

הם ענו לו את הפסוק באיוב "וַיִּשְׁפָּךְ לְאָרֶץ מְרִרָתִי", ועדיין איוב קיים! כלומר למרות שנשפכה המרה של איוב הוא היה עדיין בחיים, נמצא גם אם ניקבה או חסרה המרה אין זה טריפה!

אמר להם רבי יוסי ברבי יהודה **אין מזכירין מעשה ניסים**: אי אפשר להביא ראיה ממעשה ניסים, שהרי כל המעשה עם איוב היה נס, שאם לא תאמר כך הרי נאמר שם "וַיִּפְלַח כְּלִיֹּתַי וְלֹא יִחְמוּל" ואיך איוב חי אם פולחו כליותיו?! אלא בהכרח שהיה זה נס, כפי שנאמר "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הֲנֹכַיִךְ אֶף אֶת נַפְשׁוֹ שָׁמַר" (= שה' אמר לשטן שהוא יכול להכות אותו במכות מוות אבל לא להוציא את נפשו), וא"כ גם לגבי המרה שלו שנשפכה לארץ היה זה מעשה ניסים שהוא נשאר בחיים, ואין להביא משם ראיה לדיני טריפות בבהמה.

ואמר ר' יצחק ברבי יוסף אמר ר' יוחנן הלכה כדברי האומר כזית: שאם ניטל הכבד צריך שישאר כזית (= ואז היא כשרה).

קושיא: ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ולמדנו במשנתנו שנשנתה ב'סתם' (= לא בשם תנא מסויים) - 'ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום' טריפה. משמע שאם נשתייר משהו מן הכבד כשרה למרות שלא נשאר דווקא כזית.

תירוץ: אמוראי **נינהו ואליבא דר' יוחנן**: נחלקו האמוראים האם רבי יוחנן סובר שהלכה כסתם משנה או לא, ורבי יצחק ברבי יוסף סובר שרבי יוחנן לא אמר משהו כללי ש'הלכה כסתם משנה', אלא כשהוא סבר שהלכה כמשנה מסויימת הוא אמר במפורש 'הלכה כמשנה זו', ואמורא אחר חולק וסובר שרבי יוחנן אמר ש'הלכה כסתם משנה'. נמצא שרבי יצחק ברבי יוסף סובר שרבי יוחנן לא אמר ש'הלכה כסתם משנה', ולכן הוא לא פוסק כמשנתנו, אלא סובר שאם ניטל הכבד ונשאר כזית, כשרה.

דאמיר ואמר ר' יצחק בר' יוסף אמר ר' יוחנן, מרה שניקבה וכבד סותמתה, כשרה: מרה שניקבה במקום דיבוקה בכבד, וחיבור הכבד סותם את הנקב, כשרה אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה (הסובר שניקבה המרה טריפה).

ואמר רבי יצחק בר' יוסף אמר ר' יוחנן, ניקב הקורקבן וכיס שלו קיים, כשר: אם ניקבה הקיבה של העוף, והכיס שלו (= הקליפה הפנימית של הקיבה) קיים, כשר.

איבעיא להו: הסתפקו בני הישיבה מה הדין במקרה הפוך – שניקב הכיס והקורקבן קיים.

תא שמע, דאמר רב נחמן: אם ניקב רק הקורקבן, או רק הכיס שלו, או אם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כשר. נמצא שאם לא ניקבו שניהם זה כנגד זה כשר, ובזה נפשט הספק.

אמר רבא: שני עורות יש לוושט, העור החיצון אדום והפנימי לבן, אם ניקב רק אחד מהם, כשר.

שאלה: למה לי למימר חיצון אדום ופנימי לבן? מדוע רבא אמר לנו שהעור החיצון אדום והפנימי לבן? והרי הדין אם כשר או לא תלוי האם ניקב רק אחד מהם או שניהם.

תשובה: דאי חליף טרפה: כדי ללמדנו שאם התחלפו הצבעים, שהחיצון לבן והפנימי אדום, הרי היא טריפה.

אבעיא להו, ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מהו: מה הדין אם ניקבו שני עורות הוושט, או הקורקבן והכיס שלו, זה שלא כנגד זה, כגון אחד למעלה ואחד למטה.

אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא: אם זה אירע בוושט, כשר. ואם בקורקבן, פסול, משום שהאוכל מתאסף שם ומחלחל בתוך הנקב ויוצא דרך הנקב השני.

קושיא: מתקיף לה רב אשי, אדרבה וושט דאכלה ביה ופעיא ביה, רווח, גמרא ליה ופשטה ליה, זמנין דמיהנדזין בהדי הדדי, קורקבן דמינח נייח כדקאי קאי: להיפך! אם זה אירע בוושט שהיא אוכלת בו ומשמיעה בו קול (= כלומר באמת היא משמיעה קול דרך הקנה, אבל כשהיא משמיעה קול גם הוושט מתרחב) הרי הוושט מתרחב, והיא מכווצת אותו ומותחת אותו, ולפעמים קורה שהנקבים מכוונים זה

כנגד זה, ונמצא שיש כאן נקבים זה כנגד זה והיא טריפה, אבל הקורקבן תמיד נמצא באותו מצב ולא מתכווץ או נמתח, ושני הנקבים תמיד זה שלא כנגד זה, וא"כ הדין צריך להיות שבשושט פסול ובקורקבן כשר.

א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: כך אמרנו משמו של מר זוטרא שאמר משמו של רב פפא כמותך, שבשושט פסול ובקורקבן כשר.

ואמר רבה, קרום שעלה מחמת מכה והקרום סותם את הנקב שבשושט, אין זה נחשב לסתימה, ואפילו אם עלתה בו סתימה עבה, לפי שהסתימה לא מתקיימת.

ואמר רבה - וושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא בפנים: אי אפשר לבדוק את הוושט שאין בו נקב מבחוץ, בגלל שהצבע של הושט אדום מבחוץ ולא ניכר אם יש בו טיפת דם. אלא בודקים אותו מבפנים שם צבעו לכן והדם ניכר עליו.

למאי נפקא מינה? לספק דרוסה: אם יש מקרה של 'ספק דרוסה' דהיינו מצא חיה דורסת בתוך עדר בהמות כשהיא שותקת והן צועקות, יש חשש שמא הן צועקות בגלל שהיא דרסה אחת מהן. וצריך לבדוק את כל אחת מהבהמות לאחר השחיטה האם הארס נכנס בה. ובודקים את הושט, אם הוא אדום סימן שהארס נכנס בה. ולפי דברי רבה צריך לבדוק את הושט מבפנים ולא מבחוץ, כי רק מבפנים ניכר האם הוושט האדים או לא.

היא ספק דרוסה: מעשה בבהמה ספק דרוסה שנשחטה וכאה לפני רבה לבדיקה. רבה בדק את הוושט שלה מבחוץ. אמר לו אביי והרי אדוני בעצמו אמר שלושט אין בדיקה אלא מבפנים! הפך רבה את הוושט ובדק אותו ונמצאו עליו שתי טיפות דם, ורבה הטריף את הבהמה.

הגמרא מבארת שרבה בדק בתחילה מבחוץ, רק בכדי לחדד את אביי כדי שיקשה עליו.

*

אמר עולא - ישב לו קוץ בוושט אין חוששין שמא הבריא: אם הבהמה אכלה קוץ והוא נתחב לתוך הוושט שלה ולא רואים נקב בוושט מבחוץ, אין לחשוש שמא הקוץ עשה נקב ואחר כך הוא 'הבריא' כלומר העלה קרום והנקב נסתם, אך בעצם היא טריפה. לא חוששים.

קושיא: ולעולא מאי שנא מספק דרוסה? מדוע ב'ספק דרוסה' (שנשנכס אריה לעדר וחוששים אולי הוא דרס אחת מהבהמות) כן חוששים ובודקים את הוושט מבפנים? **תירוץ:** קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה.

קושיא: ומאי שנא משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן: שאם אכל מהן ואינו יודע איזו אכל, עליו להביא קרבן אשם תלו. אך מדוע חוששים שאכל את החתיכה האסורה? **תירוץ:** התם איתחזק איסורא: שם יש איסור המוחזק לנו, כי חתיכה אחת מתוך השתיים היא ודאי איסור. אבל כאן לא הוחזק האיסור, משום שיתכן והקוץ לא עשה חור בוושט כלל.

קושיא: ומאי שנא מהשוטט בסכין ונמצאת פגומה: מדובר ששחט בסכין בדוקה ואחרי השחיטה נמצאה בה פגימה, השחיטה פסולה מחשש שמא הסכין נפגמה במגע עם העור עוד לפני השחיטה! **תירוץ:** התם איתיליד לה ריעותא בסכין: שם נוצרה ריעותא בסכין אחרי השחיטה כי אנו ראוים שהיא נפגמה. אבל כאן זהו סתם חשש בעלמא ואין לחשוש.

קושיא: ומאי שנא מספק טומאה ברשות היחיד, דספקו טמא? הדין הוא שספק טומאה שנמצא ברה"י טמא, ולכן אם עבר שם אדם ויש לו ספק אם הוא נטמא בטומאה, הוא טמא. (אבל אם נמצא הספק ברה"ר, הוא טהור). **תירוץ:** וליטעמין וכו': ולדברין שאתה מקשה, מדוע לא נדמה את המקרה שלנו לספק טומאה ברשות הרבים שספיקו טהור? אלא כל הדין הזה של ספק טומאה ברה"ר וברה"י נלמד מסוטה ואין בזה טעם אלא כך כתוב בתורה. ולכן אין ללמוד משם למקום אחר. [הלימוד מסוטה - שנאמר "וְנִסְתֶּרָה וְהָיָא נְטֻמָּאָה" דהיינו טומאה שייכת במקום שאפשר להיסתר בו כלומר שאין שם רבים].

יתיב ההוא מרבנן: ישב אחד החמכים לפני רב כהנא ואמר - עולא דיבר על מקרה ש'נמצא' הקוץ בוושט, שאז לא חוששים. אבל אם 'ישב' הקוץ כלומר נתחב בוושט, כן חוששים שהוא עשה נקב!

אמר רב כהנא לתלמידיו אל תקשיבו לו כי עולא אמר 'ישב' קוץ בוושט, אבל אם רק 'נמצא' קוץ בוושט עולא לא היה צריך להשמיע לנו שין מה לחשוש, כי כל הבהמות הרועות במרעה אוכלות קוצים.

*

איתמר. תורבץ הוושט: זהו תחילתו של הוושט במקום החיבור ללחי. אם נעשה בו נקב לדעת רב אפילו נקב משהו טריפה, כי שם זה מקום שחיטה. לדעתו שמואל ברובו, כי שם זה לא מקום שחיטה.

הי ניהו תורבץ הוושט? מהו? והגמרא מביאה שלוש דעות בזה.

אמר מרי בר מר עוקבא אמר שמואל: כל החלק בוושט שכאשר הוא חותך אותו הוושט מתרחב זה הוא 'תורבץ הוושט', אבל אם הוא חותך אותו והוא נשאר עומד במקומו זהו 'וושט' עצמו. כי הוושט רך, ו'התורבץ' שהוא החלק העליון שלו הוא קשה.

אמר להו רב פפי: הרב שלי לא אמר כך! ומיהו הרב? זהו רב ביבי בר אביו. הוא אמר להיפך! כל שחותכו והוא עומד במקומו זה 'תורבץ הוושט', ואיזהו וושט עצמו? כל החלק שאם חותכו הוא מתכווץ.

רבי יונה אמר רבי זירא: תורבץ הוושט הוא ה'מבלעתא' דהיינו בית הבליעה הסמוך לראש הוושט. וכמה שיעור מקומו? אמר רב אויא פחות מאורך של גרגיר שעורה ויותר מאורך של גרגיר חיטה.

*

הוא תורא זהוה לבני רב עוקבא: מעשה בשור השייך לבניו של רב עוקבא, שהשוחט התחיל לשחוט אותו בתורבץ הוושט וגמר את רוב השחיטה בתוך הוושט.

פסק רבא ואמר אני נותן עליו את החומרא של רב ואת החומרא של שמואל ואני מטריף אותו. דהיינו אני מחמיר כמו רב שאמר **שנקב** בתורבץ הוושט פסול אפילו במשהו, ולכן תחילת **החיתוך** של השחיטה שנעשה בתורבץ הוושט מטריף את השור כאילו היה נקב. ואע"פ שרב עצמו סובר שתורבץ הושט הוא מקום שחיטה, ואם כן החיתוך שם הוא חלק מהשחיטה (ואינו נקב) ואינו מטריף? אך אני גם מחמיר כמו שמואל שאמר שתורבץ הוושט הוא לא מקום שחיטה. ואע"פ ששמואל עצמו סובר שנקב בתורבץ הוושט מטריף רק ברובו? אך הרי אני מחמיר גם כרב, ורב אמר שנקב בתורבץ הוושט במשהו טריפה!

איגלגל מילתא: התגלגל הדבר ובאה השאלה הזו לפני ר' אבא, והוא פסק שבין לרב ובין לשמואל השור כשר! כי לרב זהו מקום השחיטה, ולשמואל רק נקב ברובו מטריף וכאן זה היה מיעוט.

והוא אמר להם לכו ואמרו לבנו של רב יוסף בר חמא (שהוא רבא), שישלם דמי שור לבעלים (כי הוא הטריף את השור וזרקו אותו לכלבים).